

ДІТИ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В КРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей соціальної роботи із дітьми внутрішньо переміщених осіб, вимушених через війну переселенців; окреслено проблеми, на подолання яких спрямовується увага та організація роботи відповідних фахівців соціальної сфери.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, соціальне середовище, соціальна адаптація.

The article is devoted to the study of the peculiarities of social work with children of internally displaced persons forced to migrate due to the war; problems are outlined, to overcome which the attention and organization of the work of relevant specialists in the social sphere is directed.

Key words: internally displaced person, social environment, social adaptation.

Постановка проблеми. З 2014 року через збройний конфлікт наша держава переживає найбільшу кризу – вимушене переселення населення. Після повномасштабного вторгнення ворога від 24 лютого 2022 року криза поглибилася: кількість переселеного населення в рази збільшилася. Люди вимушено покидали та продовжують покидати власні домівки через небезпеку обстрілів та руйнування житла.

Переселенці вимушені долати велику кількість проблем, пов'язаних з міграцією: втрата особистого житла та майна, проблеми з переїздом та інтеграцією до нових умов проживання та життєдіяльності, проблеми із втратою роботи та пошуком нового місця працевлаштування, проблема відсутності умов для першочергового задоволення необхідних для життя потреб, відсутність фінансового забезпечення, проблеми соціальної адаптації членів родин переселенців до нового соціального середовища, проблеми влаштування дітей до закладів освіти через переповнення, проблеми із втратою або знищенням через обстріли документів та багато інших супутних проблем. Найбільш вразливою категорією виступають діти вимушених переселенців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям роботи з переміщеними особами під час збройного конфлікту в країні присвячено низку наукових розвідок таких вчених, як наукові дослідження Балакіревої О., Бочкор Н., Григоренка І., Гусак Н., Діхтяренко А., Доронюк О., Дубровської Є., Залеської О., Заставецької О., Заставецького Б., Ткач Д., Зверєвої І., Недрі К., Лактіонової Г., Ісаєва Д., Капської А., Коробки І., Надгари І., Трубавіної І., Ольхович О.,

Оржеховської В., Особової О., Павлюк В., Панка В., Поліщук І., Савельєвої Н., Семигіної Т., Солодько А., Сухині Є., Трухан С., Чередниченко О., Шевченко Т. та інших. На жаль, особливостям роботи із дітьми внутрішньо перемішених мігрантів, які виступали б об'єктом соціальної роботи, в науковій літературі недостатньо широко приділено увагу.

Постановка завдання. Метою даної наукової розвідки виступає дослідження особливостей соціальної роботи саме із дітьми внутрішньо перемішених осіб в період збройного конфлікту в країні.

Виклад основного матеріалу. Майже десять років на території України триває військовий збройний конфлікт, що зумовлює ускладнення як політичної, так і соціально-економічної ситуації. Все це спричиняє занепокоєння соціальним та психологічним станом тієї частини населення, якій довелося та доводиться емігрувати до безпечніших регіонів країни. Через це проблема і науково-теоретичного осмислення, й практичного застосування комплексу соціальної допомоги переселенцям та їх дітям і членам родин стає основоположною в нашому суспільстві.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо перемішених осіб» (стаття 1) визначає внутрішньо перемішену особу як «громадянина України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув місце свого проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [2].

Специфіка надання соціальної допомоги внутрішньо перемішеним особам в країні окреслюється необхідною нормативно-законодавчою базою, що постійно формується та вдосконалюється через реалії тривалого військового конфлікту на території держави. Поява явища міграції – це не лише наслідок збройного конфлікту, це як «лакмусовий папірець» готовності суспільства до кризової ситуації, що постала. Потреба у допомозі внутрішньо перемішеним особам виявила неготовність системи на рівні інституційних механізмів щодо реалізації і прав, і свобод громадян держави, а також повну відсутність ресурсів, необхідних для задоволення різних потреб окресленої категорії населення, зокрема дітей.

У результаті дослідження виокреслено особливості соціальної роботи з дітьми вимушених через війну переселенців:

- допомога в отриманні або відновленні соціального статусу (вирішення проблем, пов'язаних із пошуком житла для родини та роботи для батьків, організація самозайнятості переселенців);
- допомога в реалізації прав дітей переселенців на навчання та виховання (влаштування до закладів освіти дітей вимушених переселенців)

- допомога переселенцям, дітям зокрема, у встановленні нових соціальних зв'язків (відносини із новими сусідами, стосунки із новим соціальним оточенням);

- допомога батькам - вимушеним переселенцям – у забезпеченні елементарних потреб дітей (їжа, одяг, навчальна література, іграшки);

- допомога у відновленні втрачених через переїзд або військові дії документів;

- допомога в процесі інтеграції в нове соціальне середовище;

- допомога дітям впоратися із їх реакцією на досвід війни;

- соціальна психоемоційна допомога;

- допомога у реабілітації постраждалих від обстрілів дітей переселенців (лікування після поранень, протезування, відновлення після лікування);

- допомога у подоланні стресу через вимушений переїзд тощо.

Зрозуміло, що коли люди свідомо обрають виїзд із небезпечних територій, частину проблем вдається вирішити вимушеним переселенцям самотійно, тобто ці люди і морально і фізично готові до цього. Хоча треба наголосити, що це зовсім не означає, що процес адаптації буде успішним. Тому допомагати та сприяти вирішенню поставлених задач будуть соціальні працівники чи фахівці із соціальної роботи. Щоправда, у фахівців точка зору на надання допомоги переселенцям різниться: одні наполягають на допомозі в повному обсязі, тобто в усіх сферах життєдіяльності мігрантів, інші ж поділяють точку зору про допомогу опосередкованого характеру, тобто допомога під час самотійного влаштування та вирішення власних потреб.

«Соціально-педагогічна робота з дітьми, які пережили травмуючі події, носить в першу чергу захисний і профілактичний характер та спрямована на вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням дотримання прав дитини, та на попередження й протидію негативним факторам, які спричиняють або можуть спричинити поглиблення кризового стану» [1].

Під час збройного конфлікту в державі саме загальноосвітні навчальні заклади виступають центральним органом та ланкою населеного пункту, одного з його мікрорайонів та громади зокрема в процесі надання допомоги родинам із дітьми, а відповідно і суб'єктом здійснення соціальної роботи. Саме в таких умовах зростає роль соціального педагога закладу освіти, а надто коли серед здобувачів освіти закладу з'являються діти, які є постраждалими через військовий конфлікт.

«З метою надання допомоги сім'ям вимушених переселенців та їхнім дітям саме у школи є всі можливості, умови й відповідні фахівці для зреалізування таких випробуваних й ефективних технологій надання підтримки як кризове втручання, допомога для самопомоги та музикотерапія. Концепції зазначених технологій розглядають особистість,

сім'ю як об'єкт та суб'єкт роботи в залежності від їх стану та обставин життя. Правові підстави для застосування цих технологій у загальноосвітніх навчальних закладах надають нормативні акти України у галузі соціальної роботи, допомоги сім'ям з дітьми, освіти, захисту прав дітей тощо» [1].

Висновок. Таким чином, дослідження ситуації в Україні, пов'язаної із реалізацією соціальної роботи з дітьми вимушених переселенців, дозволяє наголосити на пріоритетних напрямках роботи з цією категорією населення, як-то: соціальна адаптація дітей до нового соціального середовища та соціальна їх інтеграція завдяки використанню інноваційних технологій та методів соціальної роботи, можливостями їх застосування та професіоналізму фахівців соціальної сфери, детальним науковим розвідкам чого і плануються дослідження в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григоренко І.О., Савельєва Н. М, Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах: навч. посіб. [для студ. і магістр. спец-тей «Соц. робота» і «Соц. педагогіка»] / І.О. Григоренко, Н. М. Савельєва. – Полтава : ПНПУ, 2017. – с. 54
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>
3. Недра К., Трубавіна І., Чердниченко О. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в Україні : матеріали Усеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі» (м. Запоріжжя, 02 листопада 2022 р.). [Електронний ресурс]. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4abac414-24ee-45f7-8a73-c208c50d38eb/content> .
4. Мельник І. Внутрішньо переміщені особи як об'єкт соціальної роботи [Електронний ресурс]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19304/Melnyk.pdf?sequence=1>
5. Сухиня Є. Особливості роботи з внутрішньо переміщеними особами. 2015 [Електронний ресурс]. URL: <http://iqholding.com.ua/articles/osoblivosti-roboti-z-vnutrishno-peremishchenimi-osobami>

Науковий керівник кандидатка педагогічних наук, доцентка Швець Т.М.